

Opinnäytetyö (AMK)
Esittävä taide/ Musiikki
2022

Maija Kontunen

Tasosuoritukset musiikin laajan oppimäärän mukaisissa perusopinnoissa

– Tasosuoritusten tarkoitus ja tarpeellisuus
viulunsoiton perusopinnoissa

Opinnäytetyö (AMK) | Tiivistelmä
Turun ammattikorkeakoulu
Esittävä taide/ Musiikki
2022 | 30 sivua

Maija Kontunen

Tasosuoritukset musiikin laajan oppimäärän mukaisissa perusopinnoissa

Tasosuoritusten tarkoitus ja tarpeellisuus viulunsoiton perusopinnoissa

Opinnäytetyön ydin ja taustaa pähkinänkuoressa: Yhteiskunnalliseen murrokseen liittyvät muutokset lasten harrastamisessa ovat aiheuttaneet muutoksia myös taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän perusteisiin ja sitä myöten viulunsoiton opiskeluun perustasolla 2000-luvulta lähtien. Muutokseen liittyy tyypillisesti vastusta, mikä ilmenee hämmennyksenä ja ongelmallisuuden kokemuksena viulunsoiton tavoitteellisuuden toteutumisen suhteen. Vaikka yksilöllisiä vahvuuksia korostava, numeroarviointista luopunut positiivisen pedagogiikan mukainen opetusideologia onkin ymmärrettävää ja aiheellista, aiheuttaa tasapäistämisen vaatimus, jossa harrastajien ei haluta arvioinnin myötä kokevan paremmuusjärjestykseen asettamista eikä stressiä, epäoikeudenmukaisuuden kokemusta niissä viuluopiskelijoissa, jotka nopeasti edistyvinä haluavat haasteellisia etappeja soittoharrastuksensa opintopolulla.

Tavoitteena opinnäytetyössä on löytää sopuisa ja ideaali toiminnan malli, sikäläkin, että tämän laadullisen tutkimuksen tyyppiin kuuluvan opinnäytetyön tarkoitus on antaa mahdollisuus dialogille, jossa erilaiset näkemykset ristiriitaisuuksistaan huolimatta auttavat kuitenkin löytämään hyvät elämän edellytykset merkitystä ja iloa antavan viulunsoittoharrastuksen parissa.

Laadullisen tutkimuksen tyypiseen menetelmään kuuluva opinnäytetyö, jossa tutkittava asia pyritään ymmärtämään kokonaisvaltaisesti useasta näkökulmasta, liittyy myös hermeneuttiseen tutkimukseen sisältyvään hermeneuttisen kehän ilmiöön siinä mielessä, että opinnäytetyön aiheeseen liittyvä ennakkokäsitys on opinnäytetyön valmistumisen myötä joutunut muuttamaan muotoaan. Ymmärrys tutkittavasta aiheesta syvenee vähitellen spiraalinomaisessa prosessissa, jossa tulkinta saa uusia ulottuvuuksia välillä kuitenkin edeltäviin tulkintoihin palaten, niitä kokonaan hylkäämättä. Useat alan asiantuntijoiden haastattelut, kirjalliset työt sekä opinnäytetyön laatimisen aikana suoritettut viulunsoiton tasokurssisuoritukset ovat osaltaan vaikuttaneet tähän muodonmuutokseen.

Opinnäytetyössä pyrkimyksenä on asettaa jossain määrin kyseenalaiseksi uusimman vuonna 2017 laaditun voimassaolevan taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman ohjeita, jotka toimivat päämäärätietoisien, taidon hallintaan tähtäävän viulunsoiton lajin taustavaikuttajana.

Asiasanat:

viulunsoiton tasosuoritukset, tarpeellisuus, konflikti

Bachelor's Thesis | Abstract
Turku University of Applied Sciences
Performing Arts/Music
2022 | 30 pages

Maija Kontunen

Level course performance in basic studies in accordance with the broad learning level of music

The purpose and necessity of level course performance in the basic studies of violin playing

The essence and background of the thesis in a nutshell: Great changes in society and in children's leisure activities have also caused changes to the basics of the extensive syllabus of basic art education as well as in the study of violin playing at primary level since the 21st century. Change typically involves resistance, which manifests itself as experience of confusion and problematics regarding the goal-oriented violin playing. While the educational ideology of positive pedagogy, which emphasizes individual strengths, is understandable and appropriate, it has abandoned the number assessment and includes the requirement in equalization. In this pedagogy, there is a desire to avoid stress, which the assessment and the ranking could cause in students engaged in violin playing. Those violin students who are fast in progression do not get stressed, because they are enthusiastic, and they want challenging intermediate stages in the study path of their violin playing hobby.

The objective of the thesis is to find a suitable and ideal model of activity, in the sense that the purpose of this thesis belonging to the type of qualitative study is to give the opportunity for dialogue, where different views, despite their contradictions, nevertheless help to find good conditions for life in a meaningful and joy-giving hobby.

This thesis belongs to the type of qualitative research method, which aims to understand the matter under consideration in a comprehensive manner from several points of view. This thesis is also related to hermeneutic study including the phenomenon of the hermeneutic circle in the sense that with the completion of the thesis, the subject of the thesis, with possible prejudiced understanding has been forced to change its form. A number of interviews with experts in the field, written works and the level course performances of violin playing, performed during the writing of this thesis have contributed to this metamorphosis.

The aim of the thesis is to some extent question the guidelines of the latest curriculum for basic learning in valid art in 2017 as a background influencer for the genre of violin playing aimed at aim-conscious proficiency management.

Keywords:

level course performance in violin playing, necessity, conflict

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Tasosuorituksen tarkoitus	8
2.1	Tasosuorituksen merkitys oppilaan kannalta	9
2.2	Tasosuorituksen merkitys opettajan kannalta	11
2.3	Tasosuorituksen merkitys musiikkioppilaitoksen kannalta	16
3	Tasosuoritusten tarpeellisuus	19
4	Loppupohdinta	24

1 Johdanto

Tarkoitukseni on tässä kirjallisessa opinnäytetyössä pohtia viulunsoiton perustason laajan oppimäärän tasosuoritusten merkitystä viulunsoiton harrastajan opintopolulla. Pyrin löytämään vastauksia seuraaviin kysymyksiin: Ovatko tasosuoritukset nimensä mukaisesti viuluopintojen tietyssä vaiheessa tapahtuvia kontrollitappeja edistymisen viralliseksi rekisteröimiseksi, jolloin suorittaja voi onnistuessaan kokea ylpeyttä ja iloa saavuttamistaan uusista taidoista suoritettuna tasosuorituksen suomalla konkreettisella leimalla? Voiko musiikkiopiston tasokokeeseen valmistautuva nuori viulunsoittaja kokea liiallista ahdistusta tasosuoritusten vaatimusten ja aikataulun paineessa? Onko tasosuoritusten tarkoitus tehdä soitonopiskelijoista ja sitä myöten myös opettajista ranking-listaa, jolloin hyvin suoriutuneet olisivat kannustavia ja ihailtuja esikuvia? Olisivatko vastaavasti ei niin hyvin suoriutuvat ja takkuisesti soitto-opinnoissaan edistyvät jotenkin ”toisen luokan kansalaisia”, mutta kuitenkin suorituksen tiimellyksessä sisuuntuvia, jolloin he tasosuorituksen antaman haasteen ansiosta olisivat sekä omistautuneempaan harjoitteluun ryhtyviä että nopeammin edistyviä. Toisin sanoen onko tasosuorituksista hyötyä kaiken tasoisille ja -tyyppisille viuluharrastajille?

Provosoivasti heitetyt kysymykset syntyvät siitä hämmennyksestä, minkä aiheuttaa kokemus siitä, että entisen kaltaisia isoja kokonaisuuksia sisältäviä viulunsoiton kurssitutkintoja ollaan ajamassa alas. Alasajo tarkoittaa sitä, että on alettu noudattaa käytäntöä, missä nykyinen tasokurssissa esitettävä ohjelmisto on enemmän tai vähemmän pilkottu, jolloin kappaleita esitetään erikseen eri oppilaskonserteissa ja soolokappaleen tyyppisetkin etydit erikseen ja asteikot ihan vaan omalle viuluopettajalle. Herää siis kysymys ovatko tasosuoritukset entisen kaltaisina kypsyyssnäytteinä ja pikkukonsertteina tarpeellisia vai pitäisikö ne demokratian nimissä poistaa (kuten osittain on jo tehtykin) musiikkiopistokohtaisista opetussuunnitelmista, jotta ne eivät aiheuttaisi sietokyvyn ylittävää stressiä niille lapsille, jotka mahdollisesti tasosuoritukseen siten reagoivat? Lapsi tai nuori saisi rauhassa omaan tahtiinsa nauttia soiton

tuomasta ilosta ja soittotunneilla käymisestä ilman aika ajoin lankeavaa ”virallista” kontrollia.

Opetushallituksen perusteiden mukaisesti uusin, viimeistään vuonna 2021 käyttöön otettu taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelma, kuten myös ja varsinkin vanhemmat opetussuunnitelmat puoltavat jossain määrin opintotasojen hierarkkista rakennetta: Soitonopiskelun tarkoituksena on innostaa oppilasta musiikin tavoitteelliseen opiskeluun ja taitojensa pitkäjänteiseen kehittämiseen (Opetushallitus 2017, 47). Tasosuoritukset kyllä olisivat taitotasoja, joissa tavoitteellisuus jäsentyy ja konkretisoituu, mutta niitä ei kuitenkaan enää yleisesti mainita. Opetussuunnitelmaan sisältyy myös ajatus siitä, kuinka opetusta voidaan tarvittaessa yksilöllistää, jolloin tavoitteellisuus toteutuu jotenkin muuten kuin tasosuoritusten suomalla etenemisellä. Tämän kaltaisella ilman tasosuorituksia toteutettavalla henkilökohtaisella opetussuunnitelmalla on mahdollista räätälöidä opintoja joustavasti kunkin oppilaan omat vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet huomioiden. Esimerkiksi esiintymistilaisuuksia järjestämällä, sopivan taseisia ja -tyylisiä ohjelmia suunnittelemalla ja yhtyemusisointiin kannustamalla. Näin voidaan edesauttaa opetushallituksen peräänkuuluttamaa myönteisen musiikkisuhteen muodostumista. Eikö tällainen toiminta olisi kaikille sopivaa, luoda edellytykset elämykselliselle soitonopiskelulle ilman stressaavia soittotenttejä?

Pohdinnan kohteena olevien tasosuoritusten merkityksen lisäksi tarkoitukseni on yrittää löytää konsensusta sosiokognitiivisessa konfliktissa: Instrumenttiopettajat ovat itse korkeasti koulutettuja soittimiensa taitajia ja asiantuntijoita tavoitteenaan, tarpeenaan ja toiveenaan voida toimia oppaina ja kannustajina tuleville uusille mestarisoittajapolville. He ovat myös velvollisia sopeutumaan musiikkiopistojen muuttuviin vaatimuksiin pystyä toimimaan kasvattajina pitkäjänteisyyttä, sisukkuutta ja lopulta iloa tuottavaan vaativaan harrastukseen opastamisessa.

Kuuden eri etelä-suomalaisen musiikkioppilaitoksen edustajien: neljän viulunsoitonopettajan ja kahden rehtorin sekä yhden balettikoulun rehtorin ja balettiopettajan haastattelut ja lisäksi kolmen viuluoppilaani tasosuoritukset ja

haastattelut ovat antaneet mielenkiintoista materiaalia tämän opinnäytetyön taustatyön tekemistä varten.

Kolmea viuluoppilasta nimitetään tasokurssien mukaan seuraavasti: 2. peruskurssitason suorittajaa kutsutaan Fannyksi, 3. tason suorittajaa Ellaksi, ja vertailun vuoksi mukaan otettua ammattikorkeakoulutasoisen kurssitason suorittajaa Ceciliaksi. Viulun tasokurssien kirjainkoodit noudattavat aakkosellista järjestystä lähtien Sibelius-Akatemian A-tutkinnosta alaspäin siten, että ylin taso on A, seuraava alempi on B ja sitä seuraava taso on C, sitten tulevat musiikkiopistotasoiset D-, E-, F- ja G-tasokurssit (eri musiikkiopistot käyttävät mahdollisista tasokursseista opistokohtaisia nimikkeitä tai koodeja).

Lisäksi lisävalaistusta opinnäytetyöni aiheen pohdinnalle ovat antaneet musiikkioppilaitoksen toiminnan selvitykseen sekä musiikkiopistossa harrastavien lasten pitkittäistutkimukseen liittyvät väitöskirjatyöt, lehtiartikkelit sekä yksi tutkielma ja pro gradu -työ. Kaikkea pohdintaa raamittavat taustalla vaikuttavat musiikkioppilaitosten laajaan oppimäärään kirjatut opetussuunnitelman perusteet, opetushallinnon laatimat suuntaviivat ja ehdot taiteen perusopinnojen toiminnalle.

Tarkoitukseni opinnäytetyössäni on puolustaa ja tuoda edelleen esiin ja muistuttaa niistä erittäin hyvistä puolista, joita tasosuoritusten toteuttamiseen liittyy ja joita kannattaa jatkossakin opintopolkuun sisällyttää, vaikka soitto-opintojen kurssitutkintojen historiassa elämmekin jo uutta aikaa muutoksen vetovoimapiirissä.

Tasosuorituksen tarkoitus

Tasosuorituksen tarkoitus on edistää soitonopiskelua tehokkaasti. Se on kuin piristysruiske ”arkisessa aherruksessa”, johon nuori opiskelija kaipaa aika ajoin potkua ja positiivista jännitystä.

Tasosuoritukseen valmistautuminen terästä viuluoppilaan instrumentin hallinnan eri osatekijöitä kuten rytminkäsittelyä, intonaationmuodostusta, tulkintatahtokykyä sekä kappaleiden valmistustempoa, mikä lukuvuoden kuluessa saattaa olla hyvinkin leppoisaa. Miten tasosuoritus vaikuttaa nuoren soittajan kehittymiseen soittoharrastuksen opintopolulla jaloääniseen sointiin mahdollistavan instrumentin parissa ahertaessa, sekä mikä on sen merkitys opettajan ja oppilaitoksen kannalta? Näitä kysymyksiä pohdin seuraavissa luvuissa käyttäen lähdemateriaalina oppilaideni suorittamia tasosuorituksia sekä haastatteluja.

Opinnäytetyössäni tarkasteltavat ja sen kirjoittamisen aikana suoritettavat tasosuoritukset ovat viulunsoiton F-taso ja E-taso eli vanhalla nimikkeellä perustutkinto 2 ja perustutkinto 3. Sisällytän opinnäytetyöhöni vertailukohteena yhden pidemmälle edenneen lukioikäisen viuluoppilaan C-tasosuorituksen, vaikka tämä taitotaso ei opinnäytetyöni aihepiiriin muuten kuulukaan. Se on lähdemateriaalina siksi, että jo näin pitkällä olevan lukioikäisen ja jo itsenäisesti toimivan, erittäin motivoituneen ja määrätietoisen soittoharrastajan tapa ylittää tavoitteeseensa on mielenkiintoinen vertailukohta nuorempien viulistien vielä erityistä luotsaamista ja huolenpitoa vaativassa harjoittelussa perustason tasosuoritukseen valmistautuessa. F-tason suorittajaa kutsun Fanniksi, E-tason suorittajaa Ellaksi ja C-tason suorittajaa Ceciliaksi (nimet ovat keksittyjä eivätkä siis ole suorittajien oikeita nimiä). Ennen esimerkkiä elävästä elämästä eli varsinaista suoritustapahtumaa esitellään tasosuoritukseen valmistautumista ja siihen liittyvän ohjelmiston rakennetta yleisesti sekä tasosuorituksen tarkoitusta oppilaan, opettajan ja oppilaitoksen näkökulmasta.

Tasosuorituksen merkitys oppilaan kannalta

Tasosuoritukseen valmistautuminen aloitetaan jo edellisenä lukukautena, jolloin harjoitellun laajahkon ohjelmiston joukosta valitaan sopivat ja mieluisat kappaleet. Asteikoita soitetaan monipuolisesti, mikä tukee myös harjoiteltavia kappaleita, varsinkin kun asteikot valitaan sen mukaisesti, että sävellajit ovat yhteneväisiä ohjelmistokappaleiden kanssa. Lisäksi kuhunkin tasosuoritukseen sisältyvät tietyt, ennalta määrätyt sävellajit. Asteikkosoitto on monin tavoin hyvä tottumus. Asteikkosoiton avulla voi harjoitella soitinten kuningattarelle eli viululle ominaista jaloa ja ylevää sointia, ja tällä idealla ”myytynä” asteikkosoitto yleensä otetaankin vähän hanakammin vastaan verrattuna siihen, että ne tarjottaisiin vain teknisinä tehtävinä. Tasosuoritukseen oleellisena osana kuuluva asteikkosoitto on siinäkin mielessä erittäin hyödyllistä, että asteikoissa voi äänenmuodostuksen lisäksi harjoitella sävelpuhtautta, rytminkäsittelyä, erilaisia jousituksia, hienoa legatoa, vibratoa tai mitä tahansa jousilajia tai työn alla olevaa aihetta.

Toinen soittotekniseen osioon kuuluva laji etydit, soitettiin ennen uusimpia opetussuunnitelmia asteikkojen ohella varsinaisessa kurssitutkinnossa. Etydissä esitellään tiettyä soittoteknistä aihetta kuitenkin tulkinnan suhteen taiteellisesti asennoituen, toisin sanoen musiikillista ilmeikkyyttä unohtamatta. Sekä asteikot että etydit voidaan nykyään suorittaa erikseen, varsinaisen kappaleohjelmiston esittämisestä erillisenä ajankohtana. Mikä merkitys tällä seikalla on viuluoppilaan kannalta, herättää pohdintaa. Asteikot ovat yllättävän vaativa osuus tasosuorituksen vaatimuksista. Yllättävää siksi, että luulisi olevan viulunsoitolle hyvin luontaista luritella sormia järjestyksessä ylös ja alas annetussa sävellajissa. Asteikot ovat kuitenkin osoittautuneet kompastuskiviksi joillekin nuorille viulisteille. Puolisävelaskelten sijoittelu molli- tai duurisävellajissa tuottaa joskus takkuamista, samoin kuin myös mollin ja duurin erottaminen, joten asteikkojen harjoittelu sujuvaksi ei ole mikään pieni sivujuonne tasosuorituksen ohjelmistokokonaisuuden valmistamisessa. Asteikkojen lisäksi prima vista -tehtävä esitetään ja suoritetaan nykyisin vain omalle opettajalle.

Oppilaan kannalta tasosuorituksen jakaminen siten, että varsinkin asteikot voi harjoitella omaksi esitystapahtumaksi joko opettajalle tai luokkatunnilla, on tietenkin armeliaampaa, kun tasosuorituksen vaativaan ohjelmisto-osaan voi keskittyä rauhassa. Stressiä ei mahdollisesti muodostu siitä, kerkeävätkö kaikki asteikot valmiiksi tasosuorituksen toteuttamispäiväksi, vaan nuori opiskelija saa uppoutua sävellajien maailmaan omana osionaan. Myös etydit voi oppilas niin halutessaan esittää asteikkojen yhteydessä, jolloin tekninen taidonnäyte muodostaa luontevan toisen kokonaisuuden osaamisen tason näyttämässä taiteellisen osion rinnalla. Toisaalta, oppilaan kannalta ajateltuna tasosuorituksen tekeminen jaksoissa ei tue optimaalista menestymistä sävellysten omaksumisessa. Haastattelujen perusteella jotkut opettajat kokevat eriyttämisen hidastavan edistymistä viulunsoitossa, jolloin kappaleiden esittäminen ei välttämättä ole sitä tasoa, jota se voisi olla teknisten tehtävien kulkiessa samassa aikataulussa tasosuorituksessa esitettävien sävellysten kanssa.

Tasosuorituksen taiteellisen osion eli eri tyylisten sävellysten esittäminen suoritetaan nykykäytännön mukaisesti konserteissa, joko kappale kerrallaan, tai kaikki vaadittavat kappaleet samassa esityksessä. Tasosuoritusten väleissä harjoiteltu ohjelmisto on suositellusti laaja, jolloin voi valita jo mahdollisesti aiemmin esitettyjä, oppilaalle mieluisia ja luontevia kappaleita tasosuorituksen tyyli vaatimusten mukaisesti: tasosuorituksen tasosta riippuen vaatimukseen kuuluu sekä pieniä, erityylyisiä kappaleita että jokin laajempi sävellys, sonaatin tai konserton osa, sooloteos tai kamarimusiikkia.

On oppilaan kannalta erittäin hyvä asia, että tasosuoritukseen kuuluvia kappaleita on voinut jo aiemmin esittää. Viulunsoiton opiskeluun kuuluu esittäminen, luonteva ja nautittava luovan hetken tapahtuma sekä itselle että yleisölle. Tähän tietenkin pyritään. Kun esiintymismahdollisuuksia tarjotaan opintojen alusta alkaen sopivan usein, vähintään kaksi kertaa lukukaudessa oppilaitoksen konserteissa, joissa yleisöä riittää usein ilahduttavan runsaasti, ei esiintymistilanteesta tule kummallista ja pelottavaa pakkosuorittamista, joka stressaavana etappina häämöttää viulistin kauhukuvitelmissa. Lisäksi, jos perheen tapaan kuuluu viettää vapaa-aikaa musisoiden tai musiikkia

kuunnellen, ovat esiintymiset sitäkin luontevampia taiteellisia ilmaisutapahtumia, jolloin myös tasosuoritukset kuuluvat tällaiseen positiiviseen sosiaaliseen kanssakäymiseen suorituksen kaltaisesta ominaisuudestaan huolimatta.

Tasosuorituksessa pienellä viulistilla on myös mahdollisuus esittää pienen konsertin tyyppinen, usean kappaleen kokonaisuus. Tasosuoritusta voi positiivisessa mielessä (muussa mielessähän asiaa ei kannata mieltääkään!) verrata lapsen syntymäpäiväjuhliin. Se on sosiaalinen tapahtuma, johon ”kaikki” tulevat kuuntelemaan vain kyseisen lapsen ikiomaa pikkukonserttia, keskittymään kuuntelemaan vain tätä yhtä armoitettua, joka saa esittää taitojaan, monta kappaletta. Tasosuorittaja (vertaa: syntymäpäiväsankari) on harjoitellut mieluisia kauniita kappaleita (vertaa: suunnitellut hauskat synttärjuhlat tarjoiluineen ja ohjelmineen, kauniine asuineen), joiden esittäminen valitulle kuulijakunnalle hieman jännittää, aivan kuten ennen syntymäpäiviä juhlien onnistuminen etukäteen kutkuttavasti jännittää. Tasosuoritus on tämän metaforankin mukaisesti nuorelle viulutaiturille merkittävä kohokohta, puurtamisen lomassa tärkeä ja ikimuistoinen tilaisuus nuoren taiteilijan taipaleella.

Ajatus entisen kaltaisesta käytännöstä, kaikkien tasovaatimusten esittämisestä selvästi haastavammassa tilanteessa samassa konsertissa/kurssitutkinnossa nykyisen kaltaiseen hajautettuun versioon verrattuna herättää monenlaisia ajatuksia ja tunteita. On tärkeää pohtia tasosuorituksen tarkoitusta niin oppilaan, opettajan kuin oppilaitoksenkin kannalta tässä sosiokognitiivisen konfliktin kaltaisessa tilanteessa, jossa toivoisi löytyvän konsensusta, erilaiset oppijat huomioonottavaa ymmärrystä.

Tasosuorituksen merkitys opettajan kannalta

Ilman erityistä kimmoketta saattavat viulutunnit sujua pitkin lukuvuotta turhankin verkkaisesti harjoittelun tulosten suhteen eivätkä viuluoppilaan soittokappaleet, etydit tai asteikot tunnu edistyvän. Tästä aiheesta löytyy tutkimusta Annu Tuovilan väitöksestä vuodelta 2003: ”Mä soitan ihan omasta ilosta”, missä Tuovila pitkittäistutkimuksen keinoin seurasi usean vuoden ajan perusasteen

soiton harrastajia. Tutkimuksen mukaan haluttomuus ja ikävystyminen harjoitteluun oli hyvin tavallista. (Tuovila 2003, 20.) Opettajalla onkin siksi useassa tapauksessa varsin mainio keino saada soittoon innostusta, motivoituneempaa asennetta sekä yritystä ja tahtoa, kun hän mainitsee, että ”Tänä syksynä valmistammekin pikkukonsertin nimeltä tasosuoritus!” Nuoren viulistin olemuksessa voi usein havaita tietynlaista terästytymistä ja hiljaista hyväksyntää vääjäämättömyyden edessä, onhan tosi kyseessä tulevana kuukausina, jolloin harjoitteluun on nyt satsattava aivan eri ”vaihdetta” käyttäen kuin normaalin lukukauden kulussa. Se, että tasosuoritus tarjotaan oman pikkukonsertin valmistamisen ajatuksena, tarjoaa aivan eri tavalla positiivista latausta, kuin jos asiaan suhtauduttaisiin suoritettavana tentinomaisena kurssitutkintona, kuten sitä aiemmin nimitettiin.

Kun sitten päätös tasosuorituksesta on tehty, on sekä opettajan että oppilaan pidettävä tasosuorituksen toteuttamista tähtäyksessä koko ajan siinä mielessä, että kaikki aikaisemmassa jaksossa kuvatut vaativat asteikot (ne on tarkkaan määriteltä kunkin tasosuorituksen kohdalla, jolloin aina ylempiin tasosuorituksiin mentäessä asteikkojen etumerkit lisääntyvät ja niissä ilmenevä asemasoitto tulee myös hallittavaksi taidoksi) muistetaan harjoitella ajoissa, vaikka ne erikseen voikin suorittaa. Tosin useissa musiikkioppilaitoksissa asteikot on mahdollista suorittaa vain omalle soitonopettajalle, mikä seikka ei välttämättä herätä oppilaassa ponnisteluhaluja tarpeellisessa määrin. Ohjelmiston kartutus ajoissa on itsestään selvää. Karttuneesta ohjelmistosta ammennetaan tasosuoritukseen tarvittavat esitettävät sävellykset.

Mikä merkitys tasosuorituksilla on opettajan työssä? Ovatko tasosuoritusvaatimusten muutokset aiheuttaneet pelkästään myönteistä vastakaikua?

Sana ”pelkästään” johdattelee lukijan ennalta arvattavasti konfliktin ytimeen. Haastattelujeni perusteella tasosuoritukset ovat opettajien mielestä pääsääntöisesti tavoitteita, jotka tukevat voimakkaasti opetustyötä lisäämällä oppilaiden metakognitiota. Toisin sanoen tasosuoritukset auttavat ja tukevat viuluopiskelijaa opintojen itsesäätelyssä, tavoitteiden asettelussa,

oppimisstrategian ja toimintasysteemin suunnittelussa sekä opetussuunnitelmassa mainitussa oppimaan oppimisen taidossa.

Edelliset vuonna 2004 ja varsinkin viimeiset vuonna 2021 käyttöönotetut taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmat antavat väljän toimintasuunnitelman tasosuoritusten toteuttamisen suhteen. Opetussuunnitelman perusteet eivät siis määritä tarkkaan, kuinka keskittynyt, määrätietoinen, pitkäjänteinen ja musiikillisesti konstruoiva toiminta tulisi käytännössä toteuttaa. Opetussuunnitelman perusteissa ei myöskään kerrota, miten tehdään mahdolliseksi sen huomioon ottaminen, että laajan oppimäärän mukainen viulunsoiton opetus on hyvän musiikkisuhteen syntymisen ja musiikin elinikäisen harrastamisen edellytysten luomisen lisäksi muiden musiikkialan koulutusasteiden tai ammattikoulutuksen asettamat vaatimukset huomioonottavaa koulutusta. (Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2002, 6.)

Viulunsoitonopettajan ”kompassineula” on uuden opetussuunnitelmafilosofian myötä joutunut etsimään uutta kurssia ideologisessa ilmastossa, jossa mm. pääsykokeet poistuvat ja jossa musiikkityyliin ja opiskelija-aineksen moninaisuudesta johtuvat erilaiset oppimisorientaatiot vaativat sallivampaa asennetta. Sallivampaa siinä mielessä, että kun aikaisemmat viulunsoitonopiskeluun luontevana osana kuuluneet arvioidut kurssitutkinnot ovat jaksottaneet viuluopintoja tarkoituksenaan olla positiivisia, hyvää itsetuntoa ja persoonallisuutta vahvistavia, luovaan ilmaisuun innostavia tavoitteita ja työkaluja opettajalle viuluoppilaan soiton edistämiseksi, eivät ne enää olekaan yksiselitteisesti hyväksytyjä entisenlaisessa muodossaan. Joidenkin oppilaiden ja vanhempien kokemukset tasosuoritusten luonteesta ”tuomiolle joutumisesta” ovat toki ymmärrettäviä, varsinkin jos viulunopiskelu ei ole sujunut toivottuun tahtiin: soiton tekninen edistyminen takkuaa syystä tai toisesta, intonaatio tai äänenmuodostus on hankalaa (viulunsoitossa äänenmuodotus asettaa erityisiä haasteita valmiiden ”nappuloiden” puuttuessa) tai rytminkäsittely on epämääräistä. Nämä ovat seikkoja, joihin työhönsä antaumuksella paneutuva, innostunut, kärsivällinen, hyväkään viuluopettaja ei aina pysty keksimään parannuskonsteja. Opettaja voi ehdottaa siirtymistä toiseen instrumenttiin tai

suunnitella ohjelmistoa ja opintopolkua yksilöllistään (nykyisin tällaista suunnitelmaa nimitetään henkilökohtaiseksi opetussuunnitelmaksi eli HOPSiksi). Tällöin takkuava soittoharrastus voi sisäisen motivaation löytymisen myötä muuttua oppilaan egodefensiivisyydestä syväsuuntautuneeksi, itseä arvostavaksi, soittoa sekä musiikkia kokonaisvaltaisena hyvänä harrastuksena uudella tavalla luotsaavaksi yksilö- tai varsinkin yhteistoiminnaksi. Kasvatustieteellisen tutkimuksen mukaan sosiaalisen konstruktionismin mukainen yhteinen toiminta ja vuorovaikutuksellisuus ovat merkittäviä tekijöitä pedagogisessa välineistössä. Tässä tapauksessa ne toimivat soittoharrastuksen innoittajana ja hyvän musiikkisuhteen edellytyksinä. Viisas opettaja johdattelee lannistumisuhan alla kärvistelevää viuluoppilastaan vertaistensa pariin musisoimaan, jolloin ryhmän vetovoima ja oikean tyyppinen ohjelmisto voivat auttaa viuluoppilasta sisäisen motivaation löytymiseen sen sijaan, että hän esimerkiksi vanhempien toiveiden mukaisesti vain ulkoisen motivaation vaikutuksesta yrittäisi sinnitellä itselle ei niin mieluisassa harrastuksessa.

Tasosuoritusten muuttumisen ohella vaikuttaa pääsykokeettomuus merkittävästi oppilasainekseen. Sekä tämä että edellä mainitut merkittävät muutokset edellyttävät soitonopettajilta tulevaisuudessa laaja-alaisempaa pedagogista osaamista, jolloin viuluopettajien koulutusvaiheessa on kiinnitettävä erityistä huomiota esimerkiksi ryhmäpedagogiikkaan tai improvisointiin opastamiseen, ohjelmiston monipuolisuuteen ja ulkomusiikillisiin taitoihin, joita voivat olla esimerkiksi tuottaminen, erilaisten musiikkitekniesten laitteiden hallitseminen tai poikkitaiteellisten projektien vetäminen yhteistyössä eri taideoppilaitosten kanssa. (Nieminen 2014, 61.)

Viuluopettajien hyvin vaativa koulutus on nojannut vahvasti länsimaisen taidemusiikin perinteeseen ja tasosuoritukset ovat kuuluneet opettajien omiin koulutusvaiheisiin itsestään selvinä ilmiöinä. Vahvasti perinteeseen liittyvinä tasosuoritukset ovat suoneet mahdollisuuden myös tehokkaaseen uusien ammattimuusikkopolvien kouluttamiseen. Tähän perinteeseen viuluopettajat ovat vahvasti liittyneet ja monet tahtoisivat edelleenkin liittyä. Yksikään

haastattelemistani viuluopettajista ei pitänyt tasosuorituskäytäntöä pelkästään negatiivisena toimintatapana.

Haastattelujeni perusteella suuret muutokset tasosuoritusten käytännöissä pääsykokeettomuuden ohella koetaan uhkana, joka voi johtaa osaamisen tason laskuun, opettajan maineen tahraantumiseen tai ammattiosaamisen kyseenalaistamiseen. Lisäksi haastattelussa ilmeni suurta harmitusta sen suhteen, että on vaikeaa löytää tarpeeksi osaavia soittajia oppilasorkestereihin, kun esimerkiksi viuluoppilaiden nuotinluku saattaa olla hyvin huonolla tolalla. Edistyminen on siis liian hidasta aikaisempiin vuosiin verrattuna ja usein syynä koettiin juuri tasosuoritusten entistä paljon alhaisempi vaatimustaso sekä pääsykokeettomuus.

Sen lisäksi, että perusasteen laajan oppimäärän tasosuoritukset ovat antaneet viuluopinnoissaan vähintään kohtalaisesti menestyville oppilaille konkreettisen osoituksen osaamisestaan, tyydytyksen tunnetta puurtamisesta, onnistuneesta kokonaisuuden hallinnasta ja tilaisuudesta esittää oma taiteellinen näyttö, tasosuoritus on myös näyte soitonopettajan paneutumisesta opetustyöhönsä. Tasokurssien valmistaminen viuluoppilaita parhaimpaan soittamiseensa rakentavasti ja kannustavasti ohjaten on erittäin haasteellista ja tulosvastuullista valmennustyötä. Se on kuitenkin opettajaa erityisesti motivoivaa, koska viulunsoiton opiskelu saa erinomaista puhtia harjoiteltaessa ja tähdättäessä tietynlaiseen soittotason kypsyysnäytteeseen, jollaisia lapsille tulee väistämättä eteen myös muunlaisissa konteksteissa kuin musiikin harrastamisen parissa. Ylioppilaskirjoitukset, pääsykokeet eri oppilaitoksiin, tentit, työnhaku, kaikki edellä mainitun kaltaiset tärkeät ponnistelut ja tärkeät elämän etapit ovat tasosuoritukseen verrattavia, keskittymistä, määrätietoista työskentelyä ja itseluottamusta vaativia tähtäyskohteita ja kokonaisuuksien hallitsemista edellyttäviä suuritöisiä projekteja. Opettajan kannalta pedagogisesti merkittävä aspekti on nuoren ihmisen valmentaminen ei vain soittonäytteen valmistamiseen, vaan myös valmiuksien luomiseen muunkinlaisten vaativien ja kokoavien elämäntilanteiden varalle. Elias Miettinen pohtii oivaltavasti opinnäytetyössään ”Taas ne tarvelee kaiken”, miten oppilasta on mahdotonta kasvattaa pumpulissa ilman elämänkulkuun kuuluvaa taistelua, kovaakin

ponnistelua päämääriensä saavuttamiseksi julmassa maailmassa. (Miettinen 2018, 22)

Muutospaineet ja vastarinta ovat ainakin jossain määrin piilossa vallitseva tilanne musiikkioppilaitosten piirissä. Siksi on kiintoisaa pohtia tasosuorittamisessa tapahtuneita muutoksia musiikkioppilaitoksen kannalta.

Tasosuorituksen merkitys musiikkioppilaitoksen kannalta

Kuten aiemmin mainitsin pääsykokeettomuuden yhtenä syynä oppilasaineksen muutokseen, mainitsee tämän myös Elias Miettinen opinnäytetyössään. 2000-luvulla alkoi musiikkioppilaitosten opetussuunnitelmissa tapahtua muutoksia. Selkeimmin muutosta tapahtui vuoden 2005 jälkeen, jolloin ilmaisu määrätietoisesta instrumentinhallinnan tavoitteista alkoi etsiä maailmoja syleilevimmillä filosofisilla maalailuilla musiikkiharrastuksen yleisesti hyvää tekemisen vaikutuksen eetokseen. Harrastajamäärien lasku ja sen jyrkkemisen pelko ovat aiheuttaneet luonnollisia seurauksia, eli markkinatalouden lakien mukaisesti ”myydään sitä mitä saadaan kaupaksi ja mille on kysyntää”-ajatusta. Olisiko ideologisen julistuksen takana tosiaan vain tällaista kylmäpäistä liiketaloudellista matematiikkaa? Kukaan ei halua eikä ole tarkoituksenmukaista sellaista uskoa. Pedagogiselta ja kasvatustieteellisen tutkimuksen pohjalta uusia painotuksia saanut vuonna 2017 laadittu opetussuunnitelma haluaa julistaa aidosti lasten ja nuorten tarvetta kehittäviin, iloa tuottaviin ja pitkäjänteisiin vapaa-ajanviettopoihin, jollainen musiikkiharrastus voi olla. Musiikkiopiston tarjoama viulunsoitonopetus on paitsi instrumentinhallintataitojen opettelu, myös taidekasvatusta ja paino on sanalla kasvatus. Opettaja on paitsi kasvattaja, myös mentori viuluoppilaan opintopolulla, joka muodostuu oppilaan itsensä suunnittelemasta opintokokonaisuudesta, henkilökohtaisia vahvuuksia tukevasta omannäköisestä taipaleesta eheyttävään ja sielua parantavaan musiikin maailmaan. Musiikkioppilaitos haluaa tukea juuri edellä mainitun kaltaista oppilaslähtöistä ja metakognitiivista tapaa soittoharrastajan innostamiseen. Toisin sanoen oppilas itse suunnittelee opintokokonaisuutensa ja tavoitteet, joihin tähdätä. Oppilas

myös itse arvioi tavoitteidensa onnistumista opettajan sivusta seuraavan hienovaraisen tuen myötävaikutuksella. Tällaiseen ideologiaan ei taitoja tietyin aikaväleihin kontrolloiva tasosuoritus oikein istu.

Jo 1990-2000 lukujen taitteessa Suomen musiikkioppilaitosten liiton vanhemmille tarkoitetun oppaan mukaan perusopetuksen laajan oppimäärän mukaisen opiskelun päämääränä oli luoda oppilaan edellytyksiä vastaava musiikkisuhde. Opetuksen ilmoitettiin olevan kurssitutkintotavoitteista, jotta osaamiseen ei jäisi myöhempiä opintoja haittaavia aukkoja. Seurasi ristiriita, koska jos soitonopiskelu otti oppilaan edellytykset ja toiveet huomioon, eivät tutkintotavoitteisuus tai aukoton osaaminen olleet harrastuksen innostavuuteen tai kauaskantoisuuteen vaikuttavia tekijöitä. Annu Tuovilan tutkimuksen mukaan ei musiikkiopistojen vakiintuneissa toimintatavoissa eikä uusissakaan kokeiluissa (mm. avoin tai vapaamuotoinen osasto ilman tutkintoja 2000-luvun alussa) opettajan ja oppilaan välisessä musisoinnissa välttämättä löydetty sellaista yhteistä musiikista iloitsemista, jolla olisi ollut pitkäkestoista kantavuutta antoisalle soiton harrastamiselle (Tuovila 2003, 19). Joissain musiikkiopistoissa lapsista valtaosa lopettaakin viimeistään perustason jälkeen (Kuvaja, 2018). Tuovilan tekemän hermeneuttisen tutkimuksen johtopäätöksenä oli, että opetuksen harjoittamiselle oppilaitoksessa löydetään hyvä perusta, kun ymmärretään asioita lapsilähtöisesti. Toisin sanoen on kuunneltava lasten omia kokemuksia ja ideoita. Hermeneuttisen tutkimuksen mukaan ymmärretään ja tulkitaan lapsia heidän omista lähtökohdistaan; toiminta lapsen ja aikuisen välillä on vastavuoroista ilman, että vain aikuinen johdattelee tai ohjaa musiikkihetkeä. (Tuovila 2003, 47.)

Opetussuunnitelmat ovat 1990-2000-luvun taitteesta lähtien muuttuneet niin, että musiikkiopistot ovat alkaneet vähitellen toteuttaa Tuovilan tutkimuksessa esitettyjen johtopäätösten ideaa, jossa vaikkakin edelleen tavoitteellisuutta ja määrätietoisuutta noudattaen, laaditaan henkilökohtainen ja yksilöllistetty opetussuunnitelma myös oppilasta itseään kuunnellen. Musiikkioppilaitosten opetussuunnitelmassa ei enää mainita tutkintoja eikä niitä suoranaisesti kielletäkään. Musiikkiopistokohtaiset liitteet sen sijaan voivat sisältää ohjeita taitotasolta toiselle siirtymisestä joko tasokurssien tai muiden konkreettisten

keinojen avulla. Musiikkiopistoilla on toisin sanoen vapaus opintokokonaisuuksiensa suunnittelussa. Tämä muutos on tapahtunut vähitellen 1990-luvun lopusta lähtien, varsinkin vuosien 2002 ja 2017 opetussuunnitelmat antavat musiikkiopistoille enemmän profiloitumisen mahdollisuuksia.

Historiallisena katsauksena todettakoon, että laki musiikkiopistojen valtionavusta tuli voimaan 1969 ja valtionavun ehtona oli opetussuunnitelmien laatiminen ja niihin sisältyvien peruskurssitutkintojen määrittäminen. Niissä määriteltiin myös se, minkä vuosimäärien puitteissa kurssitutkintoja oli suoritettava. Tosin kurssitutkinnot mainitaan jo 1965 joidenkin musiikkiopistojen toiminta-asetuksissa. (Kuha 2017, 552.)

Kun soittoharrastuksessa ilmenevä iloton puurtaminen ja lopettamiset ovat yleisiä, esiintyy sama ilmiö myös muissa taiteen oppilaitoksissa, esimerkiksi balettikouluissa ja urheiluseuroissa. Eräs haastattelemani balettikoulun rehtori arvioi tämänhetkisen lopettamisprosentin olevan n. 30. Verrattaessa lisää eri harrastusaloja keskenään, voidaan huomata, että tasosuoritusten käytäntö ilmenee erilaisissa muodoissa lajista riippuen. Balettikoulujen käytännöt vaihtelevat, mutta haastatteluni perusteella sain tietoa, että on tavallista, ettei baletissa ole muita tasosuorituksen kaltaisia katselmuksia kuin sanallisesti arvioitu päättötyö. Valioluokka-käytäntö (edistyneimpien ryhmiä, joihin opettajat valitsevat tai oppilaat pyrkivät) toimii joissain balettikouluissa, mutta ne joissa tällaista käytäntöä ei ole, siirtyvät eri tasoiset oppilaat yhdessä vuosiluokalta toiselle ja saavat esiintymisissä tasoaan vastaavia tehtäviä. Jalkapallo- ja jääkiekk junioreissa sen sijaan toimitaan eri tasoissa joukkueissa valmentajien valintojen mukaisesti.

Tasosuoritusten tarpeellisuus

Edellisen luvun eri näkökulmista tarkastellun tasosuoritusten tarkoituksen ymmärtämisestä seuraava johtopäätös on ilmeinen: Perusasteen tasosuoritukset ovat edistymisen kannalta hyödyllisiä. Johtopäätöksen taustaksi vertailen tämänhetkistä voimassa olevaa ja sitä edeltävää taiteen opetussuunnitelmaa ennen musiikkiopistojen valtionavun alkamista (1969) vallinneeseen tilanteeseen soitonopiskelussa käytössä olleiden soittotutkintojen suhteen. Se, että vuoden 2002 ja 2017 taiteen opetussuunnitelmien perusteissa jätetään kurssitutkinnot/tasosuoritukset mainitsematta, muistuttaa aiempaa, valtionavun ehtojen sanelemien opetussuunnitelmien edeltävää aikaa, jolloin kurssitutkintojen sijaan oli ”oppilasnäytteitä”. Oppilasnäytteissä esitettiin tyypillisesti keväänäytteessä yksi valmistettu kappale tai teos, mistä annettiin arvosana (arviointiasteikolla 1–5). Konstruktivistisen oppimiskäsityksen sekä nykyisen opetussuunnitelman mukaan arviointia tulee antaa harjoittelun koko prosessista (jatkuva arviointi) esiintymiseen saakka, ei siis pelkästä produktiosta (Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2017, 51). Nyt kun on palattu oppilasnäytemäisiin esiintymisiin, toisin sanoen kurssitutkinnon sijaan voi esittää vain yhden teoksen jossain konsertissa, annetaan arvio jälleen yhdestä tuotoksesta, vaikka opettaja voi toki sanallisessa palautteenannossa mainita soiton edistymisestä pitkin vuotta. Kuitenkin perinteinen tasosuoritus antaa monipuolisemman kuvan soittajan osaamisesta, kun eri tyyllisiä kappaleita on enemmän ja soiton tekninen osaaminen osoitetaan etydien ja asteikkojen soiton muodossa. Viuluoppilaan mahdollisuus valmistaa yksi isompi kokonaisuus antaa tilaisuuden tottua esiintymistilanteeseen, jännittäjälle aikaa rauhoittua ja jopa nauttia vaihtelevan ohjelmiston suomasta tilaisuudesta esitellä soittotaitojaan. Tasosuorituksesta selviytyminen antaa palkinnoksi tyydytyksen tunteen siitä, että on tehnyt ison työn pienen konsertinomaisen tilaisuuden luomiseksi. Hyvää on myös se, että kokonaisuuden valmistaminen edistää instrumentin hallintaa ja musiikillisen ilmaisun kehittymistä ilmiselvästi tehokkaammin kuin jos viulutunneilla harjoiteltaisiin kulloinkin vain yhtä kappaletta yhtä konserttia varten. Lisäksi on

etu, että tasosuorituksessa ohjelmistokappaleita on usein esitetty yksittäin jo aiemmissa oppilaskonserteissa, jolloin pieni viulisti pääsee kartuttamaan esiintymiskokemustaan, kun tasosuorituksessa esitettävistä kappaleista on esittämiskokemusta jo ennestään.

Tarkastelen seuraavaksi, mitä Ella, Fanny ja Cecilia ovat saaneet aikaiseksi tasosuoritukseen tähtäämisen prosessissa, onko se ollut tarpeellista toimintaa viulunsoiton edistämiseksi, onko se ollut antoisaa siitä huolimatta, että viuluharjoittelu on ollut keskittyntä ja välillä pitkäjänteistä puurtamista, onhan tavoitteena tulla soitossa oikeasti taitavaksi.

12-vuotias Fanny suoritti oman musiikkiopistonsa mukaisen tasosuorituksen nimeltä F-taso (vanha perustutkinto 2) siten, että kappaleet ja etydi soitettiin omana osionaan opiston normaalissa oppilaskonsertissa, jossa oma opettaja ja toinen viuluopettaja muodostivat arviointiraadin yleisön joukossa. Tasosuorituksen aiheeksi oli muodostunut 3. asema-soitto, sillä sitä lajia oli kaikissa kappaleissa runsaasti ja se oli kohtalaisen uusi aihe Fannyn viulunsoiton opintopolulla. Soitto oli erittäin sujuvaa, koska kappaleiden esittämistä oli harjoiteltu jo aiemmissa oppilaskonserteissa. Puhtauden suhteen sen sijaan oli edelleen parantamisen varaa, vaikka sitä oli paljon harjoiteltukin. Fannyn omaehtoinen harjoittelu on tyypillisesti vaihtelevaa ja kappaleiden edistyminen valmiiksi on hidasta. Siksi esiintymisharjoittelu tasosuorituksen ohjelmistokappaleilla oli aloitettu ajoissa, jo edellisenä keväänä. Vaikka Fannyn perhe tukee soittoharrastusta, on kiinnostunut siitä ja osallistuu siihen, ei perheessä ole muita soittajia. Totesimme palautteenannossa, kuinka tällaisessa tapauksessa on hyvä ja tärkeää, että Fanny soittaa opiston orkesterissa ja käy myös piano- ja teoriatunneilla. Kappaleiden tyyli vaihteli tasosuorituksessa klassisesta poppiin. Pop-tyylinen kappale oli Fannyn itsensä soittotunnille tuoma. Tasosuorituksen asteikko-osuus suoritettiin uutta systeemiä hyväksi käyttäen erikseen muutaman kuukauden päästä kappale- ja etydiosista erillisenä. Haastateltuani Fannyn tuntemuksia tasosuorituksen jälkeen (sain vastaukset kysymyksiini kirjallisesti, joten kysymyksiin oli kunnolla paneuduttu) ilmeni seuraavanlaista: Fannyn mielestä tasosuoritukset ovat tarpeellisia ja niitä voi ihan hyvin suorittaa, kunhan ne eivät ole pakollisia. Fanny ei kokenut

harjoittelussa muutoksia tasosuorituksen toteuttamisesta huolimatta. Tasosuorituksen toteuttamistilaisuudessa jännitti hieman enemmän kuin tavallisessa oppilaskonsertissa, ei kuitenkaan häiritsevästi. Tunnelma oli Fannyn mielestä tasosuorituksen jälkeen helpottunut.

Voin yhtyä Fannyn ajatuksiin mm. siinä, että koen tasosuoritukset tarpeellisina. Fanny pystyi venymään asioissa, jotka eivät olleet hänelle helppoja. Esimerkiksi kolmannen aseman hallinta oli sujunut hyvin hitaasti, mutta tasosuorituksen toteutusta kohden se varmistui selvästi. Esiintymisistä oli pidetty koko Fannyn soittotaipaleen ajan huolta, niitä oli ollut sopivan usein, jolloin jännitys ei tuottanut ahdistusta, vaan antoi sopivasti potkua. Pystyimme harjoittelemaan asteikkoja ilman stressiä omana osionaan ja ne suoritettiin kahden opettajan kuunnellessa hyväksyttävästi.

Lukioikäisen Ellan tasosuoritus siirtyi siten, ettei se ehtinyt opinnäytetyöni materiaaliksi. Ellan opintopolku on yksilöllinen, omatahtinen. Hän ei ole ikäänsä nähden suorittanut tasosuorituksia sellaisin aikavälein, kun on tarkoituksenmukaista. Siitä huolimatta on ilmapiiri soittotunneilla ollut hyvä ja yhteistoiminnallinen. Tähtäys tasosuoritukseen punaisena lankana sekä aika ajoitin hyvin onnistuvat luontevat esiintymiset pitävät mielenkiintoa ja ajoittaista ryhdistäytymistä harjoittelun suhteen yllä. Ella pitää myös erityisesti yhtyesoitosta ja eri tyyliset duokappaleet opettajan kanssa ovat jatkuvassa käytössä. Tämän hetkinen opetussuunnitelma tukee juuri tämän kaltaista viuluharrastusta, jossa oppilaan omien mieltymysten ja yksilöllisten vahvuuksien mukainen soitto-ohjelmisto sekä persoonallisen ilmaisutavan löytämisen tukeminen ovat avainasemassa.

Jo pitkälle viuluharrastuksessaan edenneen myös lukioikäisen Cecilian suoritettu C-tason (ammattikorkeakoulutasoinen) kurssisuoritus opinnäytetyöni kirjoittamisen aikana, on vertailun vuoksi mukana taustamateriaalina ja esimerkkinä tavoitteellisesta ja määrätietoista viuluharrastuksesta, jossa taituruuden saavuttaminen on edennyt nopeasti ahkeran, keskittyneen ja mieluisaksi koetun harjoittelun, erilaisten esiintymistilaisuuksien sekä säännöllisin vuosivälein toteutettujen tasosuoritusten ansiosta. Cecilia kokee tasosuoritusten mukaiset taitotasoista toisille siirtymiset myönteisenä haasteena

ja voimakkaan tahtotilansa suomina saavutettavina tavoitteina. Cecilian tapauksessa tasosuoritukset ovat ehdottoman tärkeitä etappeja hänen opintopolullaan, joka saattaa mahdollisesti johtaa myös ammattiin, ja vaikkei johtaisikaan, merkitsee viulunsoitto hänelle ainakin tämänhetkisten ajatusten mukaan elinikäistä mieluista harrastusta. Monipuolinen musiikkiharrastus kuuluu sekä Cecilian perheen että koulun (musiikkilukio) toimintaympäristöön, jolloin sosiokulttuuriset tekijät tukevat vahvasti ilmenevää mieltymystä musisoimiseen. Tasosuoritusten suoman tavoitteellisuuden lisäksi myös sosiaalisen konstruktionismin mukainen vuorovaikutuksellisuus, yhteistoiminta ja merkitysten vaihto, seikat jotka liittyvät nimenomaan musiikillisessa yhteisössä toimimiseen (yhtye- ja orkesterisoitto, musiikkiluokkatoiminta), ovat ensiarvoisen tärkeitä myönteisen musiikkisuhteen syntyisessä.

Kolmen erilaisen viuluoppilaan tasosuoritusten tarjoama tausta-aineisto antaa ”herkullisesti” osuvan kuvan siitä, miten erilaisilla lähestymistavoilla tavoitteellinen viulunsoiton harrastaminen voi luoda edellytykset hyvän musiikkisuhteen ja antoisan soittoharrastuksen syntyiselle. Kuitenkin siten, että opettajan lisäksi oppilas itse osallistuu vastuunottoon, sietää ajoittaista puurtamisen ja kyllästymisen tunnetta sekä kestää mahdolliset esiintymisissä sattuvat satunnaiset epäonnistumiset soitonopettajan luoman hyväksyvän ilmapiirin kannattelemana. ”Jos musasta nauttii ja on motivoitunut, soitossa kyllä kehitty. Silloin myös haluaa, että opet osaavat vaatia ja asettaa tavoitteita”. (Välitalo, 2018.) Ja vaikka kaikilla kolmella tasosuorituksen suorittajalla oli erilainen soittotausta, motivaatio (harjoitteluinto ja sitä myöten vaihteleva edistyminen) ja taitotaso, oli tasosuoritukseen valmistautuminen ja sen esittäminen (Ellalla se jäi vielä valmistautumisvaiheeseen) kuitenkin positiivinen ja energisoiva latausvaihe. Missään vaiheessa tasosuoritusta ei koettu ahdistavaksi tai yli sietokyvyn stressiä aiheuttavaksi kuulustelutilaisuudeksi, jonka perusteella soittajia asetettaisiin paremmuusjärjestykseen. On selvää, että oppilaat kuulevat toistensa tasosuorituksia ja esityksiä ja oppivat niistä, mahdollisesti ihailevat itseään taidoissa pitemmällä olevia tai huomaavat, että teosten esittäminen aiheuttaa muillekin soittajille vaihtelevia haasteita.

Mistä sitten juontaa se kehityssuunta, jossa tasosuorituksia vähitellen poistetaan musiikkiopistojen opetussuunnitelmista ja jossa viulunsoiton tasosuoritusten tarpeellisuutta on alettu kyseenalaistaa? Asiain ”syltityhtaalle” pääsemiseksi, on tarkasteltava yleisesti perusasteen koulutuksen kehittämistä. Peruskoululaitoksen kehittäminen perustuu tieteellisen tutkimuksen pohjalta säädettyihin lakeihin, jonka vanavedessä myös musiikkiopistot seuraavat. Musiikkiopistoissa vallalla oleva kehityssuunta ja sen seurauksena syntynyt sosiokognitiivinen konflikti kumpuaa siitä ristiriidasta, jossa vanhan ja arvokkaan, hyväksi ja tarpeelliseksi koetun käytännön poistaminen koetaan ensinnäkin muutokseksi muutoksen takia, tasapäistämisen aiheuttamaksi erityislahjakkaiden laiminlyönniksi tai kylmän liiketalouden sanelemaksi toiminnaksi. On kuitenkin mahdollista löytää konsensusta asiaan, joka ei ole yksiselitteinen. Lopuksi pohdinkin lisää keinoja, joilla tilanteessa päästäisiin suotuisammille vesille.

Loppupohdinta

On selvää, että 2000-luvulta lähteneet muutoksen tuulet peruskoulujen ja sitä myöten myös musiikkiopistojen opetussuunnitelmissa liittyvät yleiseen yhteiskunnalliseen, kulttuuriseen ja poliittiseen ilmapiiriin. Musiikkikasvatus ei voi toimia ristiriidassa kulttuuriympäristönsä kanssa, kulttuuriympäristön, jossa korostuu yksilöllisyys, markkinoiden logiikka (oppimisesta on tullut uusi kuluttamisen muoto) ja tietynlainen moduulijattelu eli erilaisten opintosuuntautumisten ja rinnakkaisten etenemisväylien mahdollisuus. (Lindén, Annala & Mäkinen 1/2016, 25.) Kulttuuriympäristön tilan tiedostamisen lisäksi on siis aiheellista etsiä muutoksen tuulien alkulähteille, jolloin ilmenee, miten suurien vaikutuspiirien kentässä ja muuttuvien arvopohjien maailmassa viulunsoitonopetuskin toimii.

Opetushallitus toimeenpanee opetusministeriön säätämät perusopetuksen lait ja opetusministeriön määrittämät koulutuspoliittiset suuntaviivat ja linjaukset saamiensa tietojen eli mm. kasvatustieteellisen ja kasvatopsykologisen tiedon pohjalta. Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmat muodostavat samassa linjassa peruskoulun opetussuunnitelmien kanssa yhteneväisen ideologisen ajatuksen siitä, kuinka opetusta tulee harjoittaa. Ajatukset opetuksen tarkoituksesta, päämääristä ja huomioitavista kasvatuksellisesti ja psykologisesti tärkeistä seikoista yhteiskunnallisiin muutoksiin reagoiden määrittävät siten nekin suuntaviivat, jotka taiteen opetussuunnitelmiin piirtyvät. Näin ollen uusimmissa vuoden 2017 taiteen opetussuunnitelman perusteissa korostuvat metakognitiiviset (oppimaan oppiminen eli oppijan oma aktiivisuus ja tietoisuus omasta oppimisesta), sosiokulttuuriset, situationaalisuuteen liittyvät (esim. ympäristössä vaikuttavat monigenreiset musiikkimieltymykset) ja sosiaalikonstruktivistiset käsitykset (vuorovaikutuksellisuus, yhteistoiminnallisuus, monikulttuurisuus). Niihin piirtyvät myös poliittisten voimasuhteiden sekä eri intressien valtataisteluista ja arvomaailmoista syntyneet yhteiskunnalliset näkemykset (Tervasmäki 2016, 75). Seuraavat siteeraukset peruskoulun opetussuunnitelmasta vuodelta 2014 kuvaavat hyvin sitä ilmapiiriä, mikä myös taiteen perusopetuksen ja musiikkiopistojen

toiminnassa on yhä enemmän alkanut nousta asian ytimeksi: ”*Jokaisella oppilaalla on oikeus kasvaa täyteen mittaansa ihmisenä ja yhteiskunnan jäsenenä. Tässä oppilas tarvitsee kannustusta ja yksilöllistä tukea sekä kokemusta siitä, että koulu yhteisössä häntä kuunnellaan ja arvostetaan ja että hänen oppimisestaan ja hyvinvoinnistaan välitetään – Oppiessaan oppilas luo identiteettiään, ihmiskäsitystään, maailmankuvaansa ja -katsomustaan sekä paikkaansa maailmassa. Samalla hän luo suhdetta itseensä, toisiin ihmisiin, yhteiskuntaan, luontoon ja eri kulttuureihin – Perusopetus luo edellytyksiä elinikäiselle oppimiselle, joka on erottamaton osa hyvän elämän rakentamista.*” (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 2014, 15.)

Edellisen siteerauksen julkilausumat ovat aivan samoja, joita taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet vuodelta 2017 sisältää. Yhdennukaisesti siinä esitetään opetuksen tavoitteeksi hyvän musiikkisuhteen syntyminen, oppimisesta iloitseminen, vahvuuksiensa löytäminen, terveen itsetunnon ja vuorovaikutustaitojen kehittyminen sekä kulttuurisen kokonaisuuden ymmärtäminen. (Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2017, 47.)

Edellisten julkilausumien kaltaiset tavoitemääritykset liittyvät vahvasti positiiviseen pedagogiikkaan, mikä kuuluu positiivisen psykologian alan tutkimussuuntaukseen. Sen tavoitteena on ihmisen optimaalinen hyvinvointi, innostuksen, merkityksellisyyden ja onnellisuuden löytäminen. Keskeinen ajatus positiivisessa pedagogiikassa on keskittyä siihen, mikä on elämässä ja oppijassa hyvää ja saa aikaan hyvää vointia ja kukoistusta. Tällainen ideologia on juuri sen kaltaista, joka asettaa tasosuorituskeskeisen viulunsoitonopiskelun kyseenalaiseksi. Normitettu opintojen jakaminen taitotasoihin, jotka saavutetaan tietyssä ajassa, voi joidenkin oppijoiden kohdalla olla stressaavaa eikä välttämättä edistä edellä peräänkuulutettua kokonaisvaltaiseen ja yksilölliset eroavaisuudet huomioonottavaan positiivisuuteen pyrkimistä. Kuitenkaan positiivinen pedagogiikka ei vain naivisti kehota etsimään onnea, vaan ilmaisee myös ajatuksen siitä, kuinka korkeatasoisen taidon hallinnan saavuttaminen vaatii säännönmukaista ja sinnikästä harjoittelua ja toistoa. Viulunsoittokaan ei ole pelkästään hauskaa ja helppoa, vaan vaatii pitkäjänteistä uurastamista.

Yhteneväisenä ideana edellä mainittuun, mainitaan taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmassa, että opetuksen on annettava valmiuksia tavoitteiden mukaiseen musiikkiopintojen jatkamiseen muilla koulutusasteilla. Musiikkiopiston jälkeen muille, ja varsinkin ylimmille koulutusasteille pyrkiminen viulunsoiton jalossa ja vaativassa taidossa, edellyttää nykypäivänä todella kovaa puurtamista (toki asiasta innostuneelle kuitenkin iloa tuottavaa puurtamista).

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin sisältyvä ympäripyöreä, mutta kuitenkin hyvin olennaisen ajatuksen tavoitteellisesta soittoharrastuksesta sisältävä lause muodostaa vastaparin opetussuunnitelman universaalien hyväksynnän ja tasapäistämisen idealle siinä mielessä, että se velvoittaa ottamaan huomioon myös erityislahjakkuudet, viulunsoitossa mahdollisesti ammatillisesti suuntautuvat potentiaaliset ja määrätietoiset soittajat. Erityisen lahjakkaille, viulunsoittotaidoissaan nopeasti edistyville tasosuoritukset ovat perusteltuja ja tarpeellisia eikä niiden toimivuutta tällaisessa tapauksessa voi kiistää. Hyvänä esimerkkinä on oppilas Cecilia, joka suorastaan ahmii tasosuorituksia, kokee ne kannustavina ja positiivisina haasteina viulistin taipaleellaan siitä huolimatta, ettei ole varma suhtautuuko harrastukseensa ammatillinen tähtäys mielessä. Haastatteluni perusteella Cecilian mielestä opinnot eivät saa aika ajoin tapahtuvaa hyvää jännitteistä potkua ilman tasosuorituksia, tulta hännän alle ja adrenaliinia vaikeampiin teoksiin siirtymisessä. Ilman tasosuorituksiin olennaisesti liittyvää arvioivaa palautetta Cecilian tyyppinen innokas ja soittamisen antoisaksi kokeva harrastaja, joita musiikkioppilaitoksissa edelleen on vielä paljon, ei pysty asemoimaan itseään eikä saa tukea omalle itsearviointilleen.

Tasosuorituksiin aikaisemmin olennaisesti kuulunut arviointi on liudentunut sanalliseksi, oppilaan vahvuudet (vahvuuksiin huomiota kiinnittävä palaute on tietenkin ensiarvoisen tärkeää) esiintuoviksi numeromäärittelyiltä vapaiksi ”kiitossanoiksi”, jolloin nuori viulisti ei välttämättä saa arvokasta tietoa ja reflektiota eikä opettajan/arviointiraadin ja oppilaan välistä aitoa dialogia siitä, missä kehityksellisessä vaiheessa viulunsoittaja opinnoissaan todellisuudessa on menossa ja kuinka edistyminen on sujunut opetussuunnitelmassa mainittuja

mahdollisia jatko-opintoja ajatellen. Psykologisesti turvallinen ympäristö sekä pedagogisesti viisaasti ja rakentavasti annettu arviointi antavat voimaa edelleen jatkuvalla motivoituneelle soittoharrastukselle ja uuden ymmärtämisen tason saavuttamiselle, jolloin numeroarvioinnin poistamista kannattaisi vielä harkita (Kuusi 5/2021, 39). Tasosuoritusten kohtalon aiheuttama konflikti opetushenkilökunnan piirissä edellä kuvattujen ideologisten vastaparien tyrskeissä on hyvin ymmärrettävää. Miten sitten tulisi toimia, jotta tasarvoisuuden ja yhdenvertaisuuden sekä yksilöitä kunnioittavien asenteiden julistukset sekä myös kiitolinjalla viulistisesti taitavaan musiikilliseen ilmaisuun olevat sinnikkäät puurtajat tulisivat huomioiduksi?

Ajatus valioluokista joidenkin balettikoulujen tapaan tulee väistämättä mieleen, kun pohtii keinoja, joilla nopeasti edistyvät viulutaiturit säilyttäisivät mahdollisuuden opiskella tasosuoritusvaatimusten mukaan. Viulutunnit ovat baletista poiketen kuitenkin yksilöopetusta, joten luokka-liite ei varsinaisesti sovi instrumenttiopintoihin (luokkatuntien pitäminen on toki toimintatapa aika ajoin myös viuluopetuksessa), mutta ajatus erityisopintopolusta kyllä. Erityisen lahjakkaille viulisteille täytyy olla mahdollisuus edetä opinnoissaan siten, että se haastaa viuluoppilasta kehittämään taitojaan omaa kapasiteettiaan venyttäen ja kuten Cecilia hyvänä esimerkkinä haastattelussa ilmaisee, on haasteen konkretisoiduttava tasosuorituksissa, aivan kuten on tilanne viuluopintojen ammatillisessa vaiheessa.

On tosin otettava huomioon, että musiikkiopistojen opiskelijoista vähemmistö on erityisen potentiaalista tai ammattiopintoihin tähtäävää. Tunnettu tosiasia on myös lasten vapaa-ajanviettotapojen moninaisuudesta johtuva kilpailu harrastajista niin eri taideoppilaitoksien, urheiluseurojen kuin muidenkin vapaa-aikaan liittyvien, lapset helpommin tavoittavien ja koukuttavien internetviihdykkeiden kesken. Musiikkiopistojen harrastajamäärät ovat laskusuunnassa ja syöksykierteen estämiseksi on joidenkin musiikkiopistojen keinovalikoimaan otettu jo aiemmin mainitut pääsykokeettomuus ja musiikkiharrastuksen kehittäminen ennemmin mukavaksi musisoinniksi, kunkin lapsen yksilölliset kyvyt ja toiveet huomioon ottaen, kuin tasosuorituksiin tähtäävä päämäärätietoinen instrumenttitaitojen kehittäminen.

Pääsykokeettomuus ja tasosuorituksen liudentuminen tunnistamattomiksi on kuitenkin vielä musiikkiopistokohtaista. Varsinkin pääkaupunkiseudun musiikkiopistoihin on vielä tungosta, jolloin pääsykokeet ja tasosuorituksetkin näissä laitoksissa puolustavat paikkaansa. Tasosuoritusten nimi vain on voinut hieman muuttua, esimerkiksi Länsi-Helsingin musiikkiopisto käyttää termiä tasokonsertti.

Opinnäytetyöni ongelmaan liittyvä konflikti tasosuoritusten oikeutuksesta johti ajatukseen tarpeellisuudesta kehittää instrumenttipedagogiikkaa (muutosta on jo jossain määrin tapahtunut) suuntaan, joka istuisi paremmin maailmaan, missä elämme. Opinnäytetyöni rajaus otsikon mukaan ei mahdollista paneutumista yksityiskohtaisemmin siihen, miten kansalaisten viuluopetusta tulisi konkreettisesti kehittää. Totean kuitenkin, että viuluopettajien työkalupakkiin tarvitaan lisää valmiuksia pystyä kohtaamaan muuttuvan yhteiskunnan tarpeita, joita ovat esimerkiksi musiikkityyliin moninaisuuden sekä erilaisilla edellytyksillä sekä erilaisista kulttuuritaustoista tulevien lapsien ymmärtäminen. Määrätietoisia ja kilpailuhenkisiä viulunsoiton harrastajia ei kaikille viuluopettajiksi koulutetuille riitä, eikä liiallinen ammattiviulistien koulutus ole tietenkään asiaan kuuluvaakaan, Jo nyt on ylitarjontaa sekä orkestereiden että musiikkiopistojen opettajien vakansseihin ja kilpailu työpaikoista on todella kovaa. Sama ilmiö on muissakin taidelaitoksissa, jo opintoihin pääseminen on vaikeaa ja työlästä. Silti ja siksikin on tärkeää tarpeen mukaan ylläpitää mahdollisuutta suuntautua soittoharrastuksessa systemaattisesti ja peräänantamattomasti tasosuoritusten suomalla jäsentämisellä ja kimmokkeella, joka antaa mahdollisuuden osaamistasonsa ylittämiseen. On myös tärkeää antaa oppilaille edelleen mahdollisuus soittaa vanhoja viulistisia konserttoja (esim. Rieding, Kuchler, Seitz, Viotti, Vivaldi, Beriot, Haydn, Komarovski), etydejä ja asteikkoja, jotka kaikki ovat pätevää materiaalia viululle ominaisen ja tarpeellisen soittotekniikan kehittämisessä.

Laadullisen tutkimuksen piiriin kuuluvan opinnäytetyöni myötä, jossa tutkittava asia pyritään ymmärtämään kokonaisvaltaisesti useasta näkökulmasta, jouduin niin sanottuun hermeneuttiseen spiraaliin, mikä kohdallani tarkoittaa seuraavaa: Opinnäytetyöprosessini alussa olin suhteellisen vakuuttunut tasosuoritusten

ainutlaatuisuudesta ja erinomaisuudesta kaiken kattavasti viulunsoiton opintiellä. Aiheeseen mahdollisimman monelta taholta paneuduttuani, artikkeleita ja tutkimuksia luettuani ja haastatteluja tehtyäni alkoi alun vääjäämättömyyteen muodostua railoja, jolloin aloin ymmärtää aihepiiriini liittyviä näkökantoja huomattavasti monisyisemmin kuin olisin alun perin uskonut. Vastakkaisten mielipiteiden välille alkoi syntyä aitoa dialogia ja yhteisymmärrystä. Ihanteellisessa tapauksessa pohdintani mahdollisesti edistää uudistusten mukanaan tuoman sosiokognitiivisen konfliktin lieventymistä yhteisymmärryksen edellytyksiä luoden sekä joidenkin muutosten ottamista uudelleen tutkimuksen alle. Tällaisia toivottavasti uudestaan pohdinnan alle otettavia muuttuneita kantoja ovat esimerkiksi tasosuorituksiin mielestäni oleellisesti liittyvän numeroarvioinnin poistaminen tai joissain musiikkiopistokohtaisissa opetussuunnitelmissa esiintyvä täysin tasosuorituseton toimintalinja.

Lähteet

- Kuha, J. 2017. Suomen musiikkioppilaitoshistoriaa -toiminta ulkomaisten esikuvien pohjalta vuoteen 1969. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kuusi, H. 2021. Muusikko 5/2021.
- Kuvaja, S. 2018. "Hyvästi tutkinnot". Satakunnan Kansa 30.4.2018.
- Lindén, J., Annala, J. & Mäkinen, M. 2016. Tieteenalakohtainen tieto ja opetussuunnitelman kriisi korkeakoulutuksessa. Tiedepolitiikka 1/2016.
- Miettinen, E. 2018. "Taas ne tarvelee kaiken". Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu.
- Nieminen, K. 2014. Näkökulmia taiteen perusopetuksen musiikinopetuksen demokraattisuuteen. Tutkielma. Helsinki: Sibelius-Akatemia.
- Opetushallitus 2002. Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän perusteet 2002. Opetushallitus.
- Opetushallitus 2014. Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus: 2.2.
- Opetushallitus 2017. Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2017. Opetushallitus: 11.2.
- Tervasmäki, T. 2016. Ideologian jäljillä: perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden arvoperustan poliittinen analyysi. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Tuovila, A. 2003. "Mä soitan ihan omasta ilosta". Pitkittäinen tutkimus 7–13 -vuotiaiden lasten musiikin harjoittamisesta ja musiikkiopisto-opiskelusta. Väitöskirja. Helsinki: Sibelius-Akatemia.
- Välitalo, A. 2018. "Hyvästi tutkinnot". Satakunnan Kansa 30.4.201

